

Trösterová, Zdeňka

[Словарь говора деревни Акчим Красновишерского района Пермской области: (акчимский словарь)]

Opera Slavica. 1992, vol. 2, iss. 2, pp. 52-54

ISSN 1211-7676 (print); ISSN 2336-4459 (online)

Stable URL (handle):

<https://hdl.handle.net/11222.digilib/116945>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

že Aslanoffův *Manuel* považujeme za cennou pomůcku, která může značnou měrou prospět zdokonalení podoby publikací francouzských rusistů. Podobnou publikaci, spojující grafické a pravopisné aspekty s výhledy do ruských realii a na druhé straně s uplatně-

ním typografických zásad, bychom nepochybně přivítali i u nás. Jisté by se její vliv pozitivně projevil na vzhledu a kvalitě naší produkce, s jejíž redakční úpravou a typografickou úrovní nemůžeme být vždy plně spokojeni.

Stanislav Žaža

Словарь говора деревни Акчим Красновишерского района Пермской области (Акчимский словарь). Вып. II, И - М, гл. ред. Ф. Л. Скитова, Пермь 1990, 182 стр.

Péči redakčně-vydavatelského oddělení Permské státní univerzity vyšel v r. 1991 (s vročením 1990) II. díl Akčimského dialektního slovníku.¹ Ve srovnání s I. dílem (399 str.) je druhý svazek útlejší a kromě uvedení autorů a redaktorů a jednostránkové stručné úvodní poznámky redakčního kolektivu obsahuje výhradně slovníková hesla, v závěru pak na 30 stránkách seznam slov, jichž se v dialektu užívá s obecně ruským významem. Slovník je kolektivním dílem 25 autorů a 6 redaktorů, kteří na jeho přípravě a realizaci obětavě pracují řadu let.

Připomeňme stručně, o jaký projekt jde. V souvislosti se shromažďováním materiálu pro Atlas ruských lidových nářečí a monografii o skupině nářečí horního toku Višery (přítoku Kamy) se zrodila již v 50.-60. letech myšlenka pospat veškerou slovní zásobu (tzv. úplný dialektní slovník, na rozdíl od diferenčních nářečních slovníků) jed-

né z vesnic dané dialektní oblasti. Volba padla na vesnici Akčim v západním předhoří Uralu, jejíž nářečí je dostatečně zachovalé i vzhledem k teritoriálnímu umístění (65 km od okresního střediska Krasnovišersku, 524 km od Permi), i vzhledem k věkovému složení obyvatelstva a jeho sociálně-ekonomické struktuře. Slovník je zamýšlen jako pandán k obdobně pojatému dílu "Словарь современного русского народного говора д. Деулино Рязанского района Рязанской области" (za red. I. A. Ossoveckého, Moskva 1969), zachycující - na rozdíl od Deulinského - relativně úplnou slovní zásobu jednoho ze severoruských dialektů. Že jde o projekt nesmírně náročný časově a v současné době i finančně, a to jak ve stadiu shromažďování dialektního materiálu, tak i ve stadiu jeho utřídění a interpretace, dokazuje značný časový odstup vydání 1. a 2. svazku. Přesto lze s obdivem k realizátorům tohoto záměru vyjádřit reál-

nou naději, že Akčimský slovník nezůstane torzem, protože se již připravuje k vydání následující, III. díl.

Při přípravě 2. svazku vzal redakční kolektiv v úvahu některé připomínky recenzentů i vlastní zkušenost vyplývající ze zpracovávání slovníkových hesel a uplatnil v jistých případech odlišný přístup k podání dialektního jazykového materiálu; např. z gramatických charakteristik bylo u všech sloves zavedeno označení vidu a přechodnosti (dokonavá, nedokonavá; přechodná, nepřechodná). V II. dílu se rovněž ve větší míře bere ohled na fonetické zvláštnosti akčimského dialektu, srov.: "Дialeктные и просторечные слова, бытующие в говоре только в формах, являющихся результатом лексикализации чеканья, типа *кровча* (от *кровь*), *солонича* и т. п., и не узнаваемые носителями говора в иной огласовке, показываются с Ч и в заголовке словарной статьи." (s. 4).

Četba vlastních slovníkových hesel vyvolává samozřejmě (vedle obdivu k bohatství a výstižnosti dialektu) i některé otázky, a to jak z hlediska "úplnosti" slovníku, tak z hlediska výstavby hesla. Uvedme jako příklad některé názvy rostlin. Ve slovníku je např. heslo ИВАН-ДА-МАРЬЯ, ед. 1. *Полевое травянистое растение с желтыми цветками и с сине-фиолетовыми прицветниками, воспринимаемыми как часть цветка. Иван-дамарья... он цветет наверху синим, а потом у него желтенькие листья; Растут цветы такие, маленькие они, невысокие каки-то: один бок синенькой, другой бок беленький. Де-хо, говорят, пьют эту тра-*

*ву иван-да-марья, лечатся; Иван-да-марья называю, светлый Иван, а темная Марья. 2. аютины глазки. Иван-дамарья, большие такие цветки; Иван-да-марья, это еще аютины глазки зовут. I když nelze od dialektologů žádat, aby byli současně botaniky, uvedení latinského názvu (jak to ostatně praktikoval již Dal, který ale rostlinu *иван-дамарья* jako heslo neuvádí) by zjednodušilo a zpřesnilo výkladovou část. Kupodivu uvádí dané slovníkové heslo VČRS: *иван-да-марья, иван-да-марьи, f., jen sg., bot. lok. černýš hajní (Melampyrum nemorosum)*. Obecně známější rostlina *иван-чай* (rus. též *кипрей*) *vrbovka úzkolistá, Epilobium angustifolium*, je uvedena jak ve VČRS, tak u Dala, nikoli však v Akčimském slovníku, který ale uvádí heslo КИПРЕЙ-НА, *растение кипрей, одна ветка его. У кипреини-то знашь каки цветы? Кистями!* Buď tedy se lidového *иван-чай* v akčimském nářečí neužívá a užívá se pro označení této rostliny jen slova *кипрейна*, nebo se jen náhodou nevyskytlo v shromážděném nářečním materiálu? Nejde samozřejmě o toto jedno slovo, spíše o problematiku "úplnosti" dialektního slovníku, která je asi vždy omezena možnostmi a metodikou sběru dialektního materiálu.*

Samozřejmě že záměr vydat úplný nářeční slovník naráží na četná úskalí (podrobněji srov. v recenzích na I. svazek, kterých celkem vyšlo osm). Zároveň však je nutné konstatovat, že sběratelé materiálu (patřilo k nim i několik pokolení studentů), lingvisté a redaktori dělají v tomto případě nesmírné zá-

služnou práci, protože pro budoucí pokolení zachovávají poklad relativně úplného nářečního slovníku. V složité době, kdy se jim přes všechny zdánlivě naléhavější potřeby podařilo pokračovat v započatém záměru, by jim za to měl patřit obdiv a dík slovanské lingvistické veřejnosti.

POZNÁMKA:

- ¹ První díl pod stejným názvem vyšel v r. 1985 (s vrocením 1984), viz recenzi Z. Trösterová, Československá rusistika XXXIII, 1988, s. 93-95.

Zdeňka Trösterová

Ковалев, Г. Ф.: Этнонимия славянских языков. Номинация и словообразование. ВУ, Воронеж 1991, 176 стр.

Изучение славянских этнических названий началось уже в XVIII. в., однако и до сих пор славянская этнонимия остается недостаточно исследованной. Особенно слабо изучены проблемы номинации в этнонимии, а также проблемы этнонимического словообразования, взятого в диахронии.

Рецензируемая монография профессора Воронежского университета Г.Ф. Ковалева представляет собой первую попытку освещения материала всех живых славянских языков, позволяющее делать выводы как об общих для этих языков явлениях в этнонимии, так и о специфике формирования этнических наименований в отдельно взятых конкретных славянских языках. В книге впервые проанализированы проблемы становления этнонимии от общеславянской эпохи (на базе реконструкций и неславянских источников) до современных литературных языков славянских народов.

Этнонимическая терминология, расширяясь и обогащаясь, требует постоянной проверки,

уточнения значений и систематизации. Следовательно, автор в "Введении" рассматривает современное состояние этнонимической терминологии и предлагает несколько изменений: вместо термина "автоэтноним" закрепленного и Словарем русской ономастической терминологии Н. В. Подольской (М. 1978, с. 168) предлагает лучше употреблять форму "аутоэтноним". Далее для выражения понятия "этноним, данный другим этносом, но не используемый носителем в качестве самоназвания" Геннадий Филиппович предлагает термин "эктоэтноним" вместо существующего термина - внешний этноним. Поскольку значительная часть славянских этнонимов является словами, производными от названий стран, очень важным считает Г. Ф. Ковалев выделить термин "хороним" - ограниченная населенная территория и ее название. Автор отмечает также разнообразные подходы и основные направления в исследовании славянской этнонимии и констатирует, что пока слабо